

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Muhammad VI. a politický vývoj v Maroku v roce
2011**

Milada Rohlenová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Muhammad VI. a politický vývoj v Maroku v roce
2011**

Milada Rohlenová

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Obsah

Úvod.....	1
1. Život Muhammada VI.....	2
1.1. Mládí a studia.....	2
1.2. Rodinný život.....	3
2. Sociálně politický kontext Maroka.....	3
3. Historický kontext marockých reforem.....	5
3.1. Reformy za vlády Hasana II.....	5
3.2. Reformy předcházející arabskému jaru za vlády Muhammada VI.....	5
4. Politické uspořádání v Maroku před arabským jarem.....	6
4.1. Politické strany.....	6
4.2. Typ politického zřízení.....	8
4.3. Politická moc krále.....	9
5. Protesty konané 20. února.....	10
5.1. Vznik Hnutí 20. února.....	10
5.2. Fungování Hnutí 20. února.....	12
5.3. Požadavky Hnutí 20. února.....	14
5.4. Mobilizace Hnutí 20. Února.....	15
5.5. Nepříznivé důsledky demonstrací.....	16
5.6. Porovnání s předcházející dekadou.....	16
6. Moc sociálních médií během arabského jara.....	17
7. Důsledky protestů	18
7.1. Reakce Muhammada VI. na vývoj protestních událostí.....	18
7.2. Reakce na královský projev.....	19
7.3. Vytváření nové ústavy	20
7.3.1. Porovnání nové ústavy s původním návrhem.....	21
7.4. Parlamentní volby 25. listopadu 2011.....	23
7.4.1. Vítězství v parlamentních volbách.....	24
7.5. Úspěchy Hnutí 20. února.....	27
8. Pokračování v reformách.....	28
Závěr	30
Seznam použité literatury a pramenů.....	31
Resumé.....	34

Úvod

Rok 2011 byl v arabském světě v mnohém význačný. V tento rok vypukla na Blízkém východě a v severní Africe hlavní vlna demonstrací, protestů a nepokojů, vznikala často za různým účelem, nicméně jako společný znak figurovala nespokojenost obyvatel. Maroko se často považuje za výjimku arabského jara, a to z důvodu poklidnějšího průběhu samotných protestů. Je to dáno kulturním a politickým kontextem země, a také historickým procesem demokratizace, který započal již za vlády Hasana II. Na druhou stranu Maroko trpí mnoha problémy jako je korupce, chudoba, negramotnost či nezaměstnanost.

Mnoho marockých měst v únoru zaplavily vlny protestů a nepokojů. Lidé pocházející ze všech společenských vrstev vyjadřovali svoji nespokojenost s rozložením moci v zemi. Lid nepožadoval svrhnutí panovníka, jak tomu často bylo v zemích regionu, ale pouze úpravu a omezení jeho panovnických pravomocí. Reakce Muhammada VI. na protestní události byla velmi rychlá a v porovnání s ostatními státy regionu také velmi vlídná.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na osobnost marockého krále Muhammada VI. a na vývoj protestních událostí odehraných v Maroku roce 2011. Dále jsou v práci rozebírány nově vytvořené ústavní reformy a cílem práce je zjistit jejich reálný dopad na politiku, a také na vztah krále a vlády. Tomuto určitému roku se věnuji, protože mi připadá stěžejní v novodobých marockých dějinách po nastoupení Muhammada VI. na trůn. Za krátký časový úsek se odehrálo mnoho významných událostí.

Začátek práce se věnuje mládí, studiu a rodinnému životu Muhammada VI. Následuje uvedení do kontextu pomocí vykreslení sociálně politického pozadí Maroka a politických reforem vykonaných před samotným arabským jarem jak otcem Muhammada VI. Hasanem II., tak samotným nynějším marockým králem. Čtvrtá kapitola se zabývá politickým uspořádáním před arabským jarem, což znamená popis politického zřízení, politických stran na marocké politické scéně a pravomocí krále. V další kapitole jsou rozebírány samotné protesty, vznik a funkce nově vytvořeného politického uskupení, nazývajícím se Hnutí 20. února. Šestá kapitola dává prostor moci sociálních médií během arabského jara. Následující kapitola rozebírá důsledky protestů, přičemž se zejména zabývá novou ústavou

a parlamentními volbami. V závěru práce jsou taktéž uvedena možná doporučení ohledně vykonaných reforem.

Metodou této práce je obsahová analýza dostupných zdrojů. Vycházela jsem ze sekundárních pramenů převážně cizojazyčné odborné literatury. Dále jsem využívala internetových odborných a novinových článků z různých zpravodajských serverů.

1) Život Muhammada VI.

1.1. Mládí a studia

Dne 21. srpna 1963 se tehdejšímu marockému králi Hasanovi II. narodil syn, který po něm o čtyřicet šest let později nastoupil na trůn jako Muhammad VI. Marocká královská rodina pochází z dynastie Alawitů¹, jejíž původ je údajně spojený přímo s Prorokem Muhammadem.² Alawité jsou u vlády v Maroku od druhé poloviny 17. století a Muhammad VI. je v pořadí již 23. panovníkem.

Princovi Muhammadovi bylo dopřáno vzdělání již od čtyř let ve škole koránu v královském paláci, poté Muhammad pokračoval v dalším vzdělávání a v roce 1985 získal bakalářský titul z oboru Právo na Právnické fakultě v Rabatu. Téma jeho bakalářské práce bylo „Arabsko-afriká unie a královská strategie v mezinárodních vztazích“. O dva roky později získal certifikát z politických věd a rok nato ještě z věd právních. Jeho otec Hasan II. mu také zajistil stáž v Bruselu u tehdejšího předsedy Evropské komise. Završením jeho studií bylo získání doktorátu z práv na francouzské univerzitě v Nice. Téma jeho dizertační práce se týkalo ekonomické spolupráce mezi Evropským hospodářským společenstvím a oblastí Maghrebu. Rok po svém nástupu na královský trůn Muhammad VI. obdržel z univerzity George Washingtona čestný akademický titul.³

¹ Biography of HM. King Muhammad VI.

² HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 183.

³ Biography of HM. King Muhammad VI.

1.2. Rodinný život

Roku 1998 se Muhammad VI. seznámil s o patnáct let mladší Salmou Bennani, kterou si o čtyři roky později vzal. Salma získala rázem titul princezny s oslovením Vaše výsosti a její jméno bylo pozměněno na Lella Salma. Vzhledem k právě probíhající válce v Afghánistánu a palestinskému napětí nedoprovázely jejich svatbu žádné bujaré slavnosti. První dáma Maroka v roce 2003 porodila dědice trůnu, syna jménem Moulay Hassan, a o čtyři roky později princeznu Lellu Khadiju.

Lella Salma je první manželkou marockého panovníka, která se v historii Maroka oficiálně objevila na veřejnosti, v médiích a při reprezentativních událostech. Nicméně z právního hlediska nemá na samotné vládnutí žádný vliv.⁴

2) Sociálně politický kontext Maroka

V současné době má Maroko třicet dva miliónu obyvatel, a z toho je 20 % ve věku mezi patnácti až dvaceti čtyřmi lety. V porovnání s okolními státy má země největší podíl negramotných obyvatel; v roce 2008 bylo negramotných 44 % celkové populace. Také státní vzdělávání nedosahuje takových kvalit jako soukromé školy. Maroko je velmi chudá země, kde 15 % obyvatel žije pod hranicí chudoby a mladí lidé často nemají stálé zaměstnání.⁵ Stupeň nezaměstnanosti roste s úrovní dosaženého vzdělání.⁶ Nezaměstnanost dosahuje výše 15 %, přičemž 60 % nezaměstnaných má vysokoškolský titul.⁷ Podle Africké rozvojové banky je problém nerovných možností pracovních příležitostí spojen s relativně slabým vzdělávacím systémem. V průměru jeden z osmi absolventů univerzit je nezaměstnaný, což je bídná statistika pro zemi,⁸ kde podle průzkumu konaném v roce 2008 organizací UNICEF je

⁴ VERMEREN, P. *Le Maroc de Muhammad V; La transition inachevée*, 2011, s. 48.

⁵ BROUWER, L; BARTELS, E. Arab Spring in Morocco: social media and the 20 February movement, 2014.

⁶ KALPAKIAN, J. Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring, 2013.

⁷ BROUWER, L; BARTELS, E. Arab Spring in Morocco: social media and the 20 February movement, 2014.

⁸ KALPAKIAN, J. Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring, 2013.

v Maroku gramotného obyvatelstva 64%.⁹ V dnešní době více než polovina obyvatelstva žije ve městech, a to zejména kvůli lepším pracovním podmínkám.

Maroko je nicméně považováno za jednu z nejdemokratičtějších islámských zemí v arabském světě, a to zejména z důvodu řádně konaných voleb a částečné svobodě projevu.¹⁰ Časopis *The Economist* v roce 2010 vydal žebříček zemí, podle indexu demokracie, kdy hodnocení se pohybovalo od nuly do desíti, přičemž deset bylo nejlepší ohodnocení. Maroko se umístilo na sto šestnáctém místě s celkovým bodovým ohodnocením 3,79. Politická participace byla ohodnocena nejhůře, a to 1,67 body. Nejlépe ohodnoceným kritériem byla politická kultura, kde Maroko získalo pět bodů.¹¹ Podle organizace Freedom House mělo Maroko v roce 2010 politická práva ohodnocená číslem 5, občanské svobody číslem 4 a celkovou míru svobody číslem 4,5, z čehož vyplývá, že Maroko v porovnání s okolními státy částečně svobodné bylo. Nicméně v roce 2011 byla země označena za autoritativní režim a v Indexu demokracie skončila až na sto devatenáctém místě.¹²

Když přihlídneme k marockým sociálním ukazatelům, tak by se mohlo zdát, že země byla stejně tak náchylná k nepokojům jako ostatní arabské státy, ve kterých povstání probíhala. V Maroku byla chudoba, korupce, nevyvážené mzdové podmínky a v neposlední řadě politicky neangažovaná mladá generace. Až třicet procent populace mezi patnácti a dvaceti devíti lety prožívala větší sociální vyloučení než starší část populace.¹³ Téměř polovina mladistvých nebyla ani součástí vzdělávacího programu ani v pracovním poměru.¹⁴

⁹ At a glance: Morocco.

¹⁰ BROUWER, L; BARTELS, E. Arab Spring in Morocco: social media and the 20 February movement, 2014.

¹¹ Democracy Index 2010.

¹² JIRÁNKOVÁ, A. *Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe*, 2013, s. 59.

¹³ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 182.

¹⁴ HOEL, A. *The Challenge of Youth Inclusion in Marroco*, 2012.

3. Historický kontext marockých reforem

3.1. Reformy za vlády Hasana II.

Maroko je v regionu Blízkého východu a severní Afriky často považováno za výjimku, a to zejména z toho důvodu, že země usilovala o sociální, politické či ekonomické reformy již od počátku osmdesátých let dvacátého století. S blížícím se koncem kruté vlády Hasana II. inicioval král reformy týkající se legalizace svobody shromažďování, uvolnění kontroly tisku a omezení brutality policie. V roce 1996 Hasan II. zavedl dvoukomorový parlament a střídavou vládu, kde je moc rozdělena mezi dvě hlavní politické koalice orientované středně doprava a doleva. Nicméně královský palác měl i nadále pod kontrolou čtyři hlavní ministerstva, a to ministerstvo vnitra, zahraničních vztahů, spravedlnosti a islámských záležitostí. Tím si král i nadále zachoval pravomoce v zemi, což se jevílo z pohledu jeho vlády jako důležitější než ryzí zájem o demokratizaci země.

Byly také provedeny ekonomické reformy ve formě liberalizace a privatizace podnikání a energetiky a uskutečnění programu strukturálních změn, který byl předepsaný mezinárodním měnovým fondem jako součást finančního balíčku pro Maroko. Právě tyto ekonomické úpravy měly škodlivý efekt na marockou společnost, protože zhoršily chudobu běžného lidu a naopak ekonomické elity a lidé pohybující se v blízkosti královského paláce na nich velmi benefitovali.¹⁵

3.2. Reformy předcházející arabskému jaru za vlády Muhammada VI.

Muhammad VI. vytvořil na počátku své vlády několik významných reforem, ačkoliv žádná z nich nikterak výrazně neovlivnila jeho moc.¹⁶ Na konci vlády Hasana II. započal v Maroku proces liberalizace, v kterém pokračoval také Muhammad VI., nicméně tento proces byl velmi nejistý z důvodu zachování autoritativní moci krále, všudypřítomné korupce

¹⁵ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 46.

¹⁶ MUASHER, M. *The second Arab awakening: and the Battle for Pluralism*, 2014, s. 110.

a klientelismu.¹⁷ V rámci tohoto procesu Muhammad VI. založil v roce 2004 Komisi pro pravdu a usmíření. Taková královská iniciativa byla v arabském světě unikátní. Cílem Komise nebylo soudně stíhat ty, kteří se dopustili nějakého zločinu v rámci státu, ale zejména otevřít národní dialog ohledně porušování zákonů v minulosti. Komise byla v této souvislosti několikrát kritizována, protože se nezabývala aktuálními problémy porušování lidských práv.

Téhož roku byla po letech tlaku ze strany marockých aktivistek konečně uskutečněna reforma marockého rodinného práva. Přestože reforma zlepšila postavení žen v marocké společnosti, nedokázala vymýtit diskriminaci na základě pohlaví. Navíc mnoho soudců zabývajících se rodinným právem neuplatňovalo nový zákon v praxi adekvátně. Dalším nedostatkem reformy bylo, že ženy z venkovských oblastí, negramotné či s nedostatečným vzděláním, nebyly často vůbec obeznámeny s novou úpravou svých práv.

Navzdory reformám, které byly uskutečněny na počátku vlády Muhammada VI., zůstala autorita politicky a ekonomicky mocného královského paláce v podstatě beze změn. Palác stále hrál hlavní roli v marockém politickém životě a používal techniky nátlaku a kooptace. Slabší marocké politické strany stagnovaly a ztratily hodnověrnost mezi voliči. V parlamentu je sice více než třicet pět politických stran, které bojují v Maroku o moc, ale žádná z nich nemůže konkurovat královskému paláci.¹⁸

4. Politické uspořádání v Maroku před arabským jarem

4.1. Politické strany

Z třiceti čtyř oficiálně uznaných marockých politických stran se pouze čtyři řadily mezi radikálně levicové a žádaly okamžitou změnu v rozložení politických sil, nicméně nikdy neuspěly. Z těchto stran tři požadovaly změnu státního zřízení na parlamentní monarchii, kde král zastává zejména funkci reprezentativní a jeho politická moc je velmi omezena. V roce 2007 měly tyto tři strany pouze jedno procento křesel v parlamentu. Zbývající radikálně levicová strana Hlas demokracie (*La voie démocratique*) byla pro úplný zánik monarchie

¹⁷ JIRÁNKOVÁ, A. *Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe*, 2013, s. 60.

¹⁸ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 46-47.

a odmítala se účastnit voleb při stávajícím politickém systému.¹⁹ Stejně tak se voleb neúčastnila oficiálně neuznaná strana Spravedlnost a dobročinnost (*Al adl wa al Ihsán*), což je největší marocká islamistická skupina, která ani neuznává královu legitimitu. Požaduje transformaci marockého politického zřízení na republiku nebo dokonce konstituční monarchii.

Naproti tomu Strana spravedlnosti a rozvoje (*Parti de la justice et du developement, PJD*) je marocká islámská politická strana, která se systémem spolupracuje a krále uznává jako „velitele věřících“. Byla založena v šedesátých letech dvacátého století a legálně se účastnila voleb roku 1997²⁰ na příkaz Hasana II., který chtěl mít islámskou stranu, která by akceptovala parametry marocké monarchistické politické hry.²¹ Její přítomnost v parlamentu postupně rostla. Roku 1997 měla devět křesel z tři sta dvaceti pěti, ve volbách o deset let později měla křesel čtyřicet šest a v roce 2011 měla již křesel sto sedm ze tři sta devadesáti pěti. V parlamentních diskuzích se PJD nezaměřuje tolik na náboženské otázky, ale spíše se věnuje politickým, sociálním a ekonomickým záležitostem. Například podporovala změnu rodinného práva, která se uskutečnila v roce 2005.

Během své historie také vyjádřila závazek ohledně pluralismu a osobních a menšinových práv. V úřední zprávě provedené v březnu roku 2011 explicitně chválila „pluralistickou povahu marocké národní identity“ a uznala práva berberské minority. Požadovala, aby byla ústavně uznána, což se později také stalo. Političtí lídři této strany opakovaně deklarovali, že jejich náboženské přesvědčení neovlivňuje jejich politická rozhodnutí. PJD nabídla mnoho návrhů jak se vypořádat s marockými ekonomickými problémy, ačkoliv selhává v upřednostňování programů nebo ve splnění protichůdných cílů. Jako tuniské nebo egyptské protějšky, tak PJD ujistila Maročany, že co se týká turistů, tak nepřijme žádné opatření k omezení spotřeby nebo oděvních preferencí. Podobně jako některé islámské strany v Egyptě nebo Tunisu, přijala umírněný pohled na turismus a osobní práva. Zdá se být vědoma potřeby udržet marockou ekonomiku otevřenou okolnímu světu, zejména

¹⁹ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 183-185.

²⁰ MUASHER, M. *The second Arab Awakening: And the Battle for Pluralism*, 2014, s. 110.

²¹ MADDY-WEITZMAN, B. *Is Morocco Imunne to Upheaval?*, 2012.

evropskému a americkému trhu, protože tyto pouta jsou historicky velmi důležité, jak z ekonomického tak z politického důvodu.²²

Muhammad VI. má okolo sebe skupinu poradců, kteří rozhodují o klíčových politických otázkách a jsou považováni za takzvanou „stínovou vládu“. Druhý elitní okruh, který disponuje politickou mocí, tvoří vysocí armádní důstojníci, nejvyšší reprezentanti „oficiálního islámu“ a islámských institucí, ministři klíčových resortů, vysocí úředníci, špičky podnikatelské elity a vůdcové nejvýznamnějších politických stran.²³ Speciální postavení v marockém režimu taktéž zaujímá armáda. Třetí mocenský kruh se skládá z vlivných lidí, kteří jsou angažováni buď v marocké politice či ekonomii.

4.2. Typ politického zřízení

Ihned poté, co Muhammad VI. nastoupil na trůn, potvrdil základní charakteristiky státu, jako je konstituční monarchie, existence politických stran a ochrana lidských práv.²⁴ V ústavě z roku 1996 je přímo uvedeno, že Maroko je monarchií konstituční, demokratickou a sociální.²⁵

Náboženské a tradicionalistické uspořádání země činí Maroko mnohem odolnější vůči změnám v politickém vedení státu než u jiných typů politického zřízení. Jedním z důvodů je marocké dědictví a národní identita, která je tak silně spjatá s rodinou Alawitů, že teoretická změna v politickém vedení přináší mnohem vážnější důsledky než u jiných států v regionu, jejichž státním zřízením je republika. Královská moc sice může být oslabena, ale požadavek pokrevní příbuznosti ve vedení státu a bohem nařízená povaha trůnu přetrvává. To znamená, že král nemůže být nahrazen, aniž by padla samotná monarchie. Pád monarchie by přitom znamenalo vzdání se mocného symbolu národní identity a jednoty. I marockou opozici tento fakt přivádí ke zdrženlivosti s ohledem na zájem na zachování monarchie. Ačkoliv marocká monarchie se může zdát křehčí v porovnání se sekulárními autoritářskými a demokratickými

²² MUASHER, M. *The second Arab Awakening: And the Battle for Pluralism*, 2014, s. 110.

²³ GOMBÁR, E. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*, 2007, s. 176.

²⁴ JIRÁNKOVÁ, A. *Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe*, 2013, s. 60.

²⁵ TAYARA, B. *Le printemps arabe décodé: faces cachées des révoltes*, 2011, s. 165.

režimy, kde může být hlava státu nahrazena bez změny systému, ve skutečnosti se ukazuje, že marocký politický systém je odolnější díky velkému počtu tradicionalistické populace neochotné agresivně napadnout celou instituci.

4.3. Politická moc krále

Další výhodou v systému je samotná role krále Muhammada VI. jako politického arbitra. Posvátný a ochraňovaný status krále mu umožňuje zmírnit veřejný hněv obyvatel, když je v ohrožení stabilita trůnu. Toho je běžně dosahováno rozpuštěním parlamentu sloužícím jako signál, že vláda naslouchá žádostem veřejnosti o změnu.²⁶ Král má možnost pouze z vlastní iniciativy rozpustit obě komory parlamentu, aniž by musel být vyhlášen výjimečný stav v zemi.²⁷

Muhammad VI. jako hlava ozbrojených složek, může nejen ovlivňovat jejich chod, ale také může vyhlásit válku zcela bez souhlasu parlamentu. Premiéra král volí sám, nikoliv podle výsledku parlamentních voleb. Tento fakt byl dlouho pod kritikou opozičních stran, protože král si takto může sestavit jemu poplatnou vládu. Další významnou pravomocí, kterou Muhammad VI. disponuje, je právo předsedat ministerské radě, což se vylučuje s funkcí ministerského předsedy ve vládě.²⁸

Král je v lepší pozici než jiní političtí aktéři v Maroku z důvodu, že jeho legitimita je ochraňována jak ze strany právního zákazu ke kritice tak z praktických zábran.²⁹ Druhá hlava marocké ústavy z roku 1996, odstavec dvacet tři říká, že „Osoba marockého krále je svatá a nedotknutelná“. Dále ve článku třicet devět je zmiňována možnost trestního stíhání a odsouzení člena marockého parlamentu, pokud by poslanec veřejně pohrdal panovníkem, může být stíhán za vážný trestný čin.³⁰ Pokud pomineme samotný zákon, je rozhodně politicky nemoudré napadat jednání krále nebo jeho výhradní ekonomická a politická privilegia, kterých využívá, protože to vyvolává obvinění z jednání proti islámu. Samotná

²⁶ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 183-185.

²⁷ Constitution of Morocco, 1996.

²⁸ KLÍMOVÁ, N. *Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?*, 2011.

²⁹ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 185.

³⁰ Constitution of Morocco, 1996.

kritika rozložení politické moci je velmi ožehavá, protože člověk zpochybňuje úsudek nejvyšší náboženské autority v zemi³¹ a riskuje odnětí svobody. Kritika krále je tak v Maroku velkým tabu.³²

Po brutální třiceti osmileté vládě Hasana II., Muhammad VI. usednul na trůn s vysokým optimismem o politickém vývoji v zemi. Mnoho Maročanů se dožadovalo změny a Muhammad VI. se rychle uvedl jako reformátor, v kterého lid tolik doufal. Není úplně možné odhadnout královu popularitu z důvodu nedostatku volebních výsledků a zákonem ustanovené omezení kritiky královského paláce. Nicméně se má za to, že je lidem oblíben, a to zejména kvůli jeho reformátorské vizi a viditelnému kontrastu oproti předešlému vládci, jeho otci, který vládl za široké vlny nesouhlasu.³³

Muhammad VI. je v očích lidu považován za reformistu, kterému záleží na integraci mladých lidí a žen do veřejného života. Na počátku své vlády si vybudoval image jako tzv. král chudých, když se zajímal o nemajetné a sociálně deprivované obyvatele Maroka. Nicméně sám král je velmi zámožný vládce, který je podnikatelsky činný v řadě odvětví.³⁴ Má tak výraznou ekonomickou moc, že v roce 2011 vlastnil 30% marocké ekonomiky.³⁵ Tato fakta vyvolávají otázku ohledně koncentrace jmění královského paláce a lidí pohybujících se v jeho okolí.³⁶

5. Protesty konané 20. února 2011

5.1. Vznik Hnutí 20. února

Po celém Maroku se v pětadesáti městech dne 20. února 2011 odehrály vlny protestů, které přivedly do ulic desítky tisíc Maročanů.³⁷ V rozmanitých davech protestujících se objevili bok po boku islamisté, liberálové, levicově orientovaní i konstitucionalisté.

³¹ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 185.

³² BROUWER, L; BARTELS, E. Arab Spring in Morocco: social media and the 20 February movement, 2014.

³³ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 185.

³⁴ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 48.

³⁵ BROUWER, L; BARTELS, E. Arab Spring in Morocco: social media and the 20 February movement, 2014.

³⁶ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 48.

³⁷ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 186.

Protesty přitáhl obyvatelé ze všech společenských tříd.³⁸ Lidé nepožadovali svržnutí krále, ale pouze omezení jeho panovnických pravomocí.³⁹ Vzhledem k pozastavení procesu politických reforem,⁴⁰ stagnaci politického systému vedeného královským palácem, nefunkčním politickým stranám⁴¹ a rostoucí socioekonomické nespokojenosti mezi mládeží inspirovaly nepokoje probíhající v regionu novou marockou generaci k založení hnutí, které se nazývalo Hnutí 20. února (*Mouvement du 20 février*). Toto uskupení přijalo podobné řídicí struktury a strategie jako protestní hnutí v Egyptě nebo Tunisu, mezi které patří například využití sociálních médií.⁴²

Jeden ze sloganů Hnutí 20. února je v překladu „chleba, svoboda, lidskost, důstojnost“, což naznačuje touhu Maročanů nejen po ekonomické spravedlnosti, ale také po lidské důstojnosti se skutečnými politickými a sociálními právy. Na rozdíl od ostatních arabských zemí nemělo toto hnutí za cíl pád monarchie, ale požadovalo rozpuštění parlamentu, reformy a konstituční monarchii. Ačkoli bylo hnutí vedeno a organizováno zejména mladými lidmi, kteří používají sociální média, zaujalo občany všech věkových kategorií s rozdílnými politickými sklony. Aktivisté byli často štvání bezpečnostními složkami a podrobeni státní mediální kampani, která je prezentovala jako hrozbu pro národní jednotu. Nicméně hnutí zvládlo vytrvat ve svém náporu a touze po smysluplných ústavních reformách, v čemž politické strany selhávaly po desetiletí.⁴³

Hnutí 20. února začalo své působení skupinou na Facebooku nesoucí název, který by se dal přeložit, jako *Maročané rozmlouvají s králem*. Skupina byla vytvořena během nepokojů v Tunisu jako prostředek k vyjádření nespokojenosti a stížností frustrovaných Maročanů. Počátek egyptského povstání podpořilo růst členů ve zmíněné skupině a dodalo odvalu ke vznesení požadavků směrem k marocké vládě. Jméno skupiny bylo posléze změněno na Svoboda a Demokracie teď (*Liberté et démocratie maintenant*), z důvodu reflektování vzrůstajících požadavků a odvážlivosti vůči režimu. Facebooková skupina vyhlásila skrze online diskuzi dvacátý únor jako den pro offline demonstrace. Když tak bylo učiněno,

³⁸ KALPAKIAN, J. *Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring*, 2013.

³⁹ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 185.

⁴⁰ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 186.

⁴¹ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 49.

⁴² HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 186.

⁴³ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 49.

odhalila se nedostatečná koordinace samotné skupiny a nespolehlivost řadových členů tohoto hnutí, kteří byli často prostého původu.

5.2. Fungování Hnutí 20. února

Interní vyjednávání pro formulaci protestní platformy byla chaotická, což byl přirozený důsledek náhlého rozkvětu hnutí, online a později také offline, s absencí centrálního plánování a řízení. V návaznosti na tuto skupinu byly vytvořeny další facebookové skupiny za cílem mobilizovat místní obyvatelstvo pro 20. únor. Překvapivě se tyto skupiny řídily samostatně a sdílely pouze odkaz na originální skupinu a čas zahájení protestů, což bylo v deset hodin dopoledne.

Jeden z administrátorů skupiny Svoboda a demokracie teď umístil na Facebook video, které vzbudilo malou senzaci a neúmyslně se stalo manifestem celé skupiny. Ve videu byly originálním způsobem deklarovány požadavky na reformu. Video zachycující třináctileté aktivisty, kteří jeden po druhém vyjadřovali svůj osobní důvod k protestům, vyvolalo na internetu pozdvižení. Účelem bylo ukázat různorodost důvodů k protestování.⁴⁴ Ve videu byly zmiňovány problémy, jako jsou chudoba, korupce, negramotnost, nedostatek mediální svobody nebo nerovnoprávnost.⁴⁵ Během deseti dnů mělo video na YouTube více než milion a půl zhlédnutí a stalo se hlavním propagačním nástrojem demonstrací.

Reakce byla okamžitá, jak skupiny i jednotlivci rozšiřovali sdělení a získali tisíce Maročanů. Opoziční hnutí žádalo, aby se lidé protestů nezúčastňovali z důvodu „lásky krále“. Mnoho

I když uvnitř hnutí neexistovala žádná formální koordinace na národní úrovni, existovalo tu asi čtyřicet občanských hnutí či skupin, které koordinovaly aktivity mimo oficiální strukturu hnutí.⁴⁶ Dva dny po prvotních protestech byla v Rabatu zformována Národní rada na podporu Hnutí 20. února (*Conseil national de soutien au mouvement du 20*

⁴⁴ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 186.

⁴⁵ BARTOLUCCI, V. *The Moroccan exception, and a king's speech*, 2011.

⁴⁶ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 186.

février), kde byla například angažována strana Hlas demokracie nebo Marocká asociace pro lidská práva (*Association marocaine des droits humains.*)⁴⁷ Tato koalice podporovala zejména aktivity mládeže zapojené v samotném hnutí.

Chaotický proces vyjednávání požadavků Hnutí 20. února byl způsobený zejména dvěma hlavními faktory, což bylo zvolení internetu jako hlavního média k formování těchto požadavků a fakt, že hnutí bylo z podstatné části vedeno mládeží. Hnutí si neslo svébytné znaky online původu i poté, co se vyvinulo do offline podoby. Silná digitální složka nepředurčila dostatečně jasně strukturu a povahu celého hnutí, ale nepochybně vedla k přijetí decentralizované struktury. Internet umožnil prostřednictvím sociálních sítí mladé generaci fungovat mimo formální organizace, spontánně se spojit a získat pro svou věc široké publikum.

Zejména sekulární, mladé vedení hnutí a jimi formovaná ideologická povaha koalice přispěly k decentralizované struktuře celého hnutí. Tato mládež vyrostla v rozvoji internetové kultury, kde se hierarchie vytrácela. Mladá generace tak přirozeně tíhla k vyloučení z hierarchie moci a byla popuzena zkostnatělostí státních struktur. Pronikavá touha udržet hnutí bez ideologie byla založena na strategické kalkulaci efektivnosti, stejně tak jako na principu inkluze. Mnoho mládeže z Hnutí 20. února bylo dříve zapojeno do politických organizací. Okolo poloviny zúčastněných zakládajícího hlavního shromáždění v Casablance bylo z levicových stran a organizací občanské společnosti. Nicméně tito aktivisté viděli neúspěch starší generace v tom, že pracovala s reformami toliko v mezích úzkých ideologických hranic.⁴⁸

⁴⁷ ALLILOU, A. *Maroccans and the 20 February Movement*, 2014.

⁴⁸ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 186-189.

5.3. Požadavky Hnutí 20. února

Na facebookové stránce Svoboda a demokracie teď byla 27. ledna uvedena první várka požadavků, a to reforma ústavy; rozpuštění parlamentu, vlády a politických stran, které byly zapojeny do politické korupce; podniknutí konkrétních kroků pro zmírnění utrpení marockého lidu; vytvoření nouzového fondu za účelem kompenzace nezaměstnanosti; a propuštění všech politických vězňů.

Druhý a rozsáhlejší program s dvaceti požadavky byl v Rabatu vyjednáán 6. února. Nové požadavky zahrnovaly uznání berberštiny jako druhého oficiálního jazyka a konec privatizace strategických sektorů. Tento politický program taktéž zahrnoval výrazný zlom v postoji směrem k monarchii. Jeden z požadavků se týkal změny formy vládnutí z absolutistické monarchie na parlamentní monarchii, kde všechna moc a suverenita patří lidu. Tento program však nebyl široce zveřejněn.

Další verze programu, která vyšla 17. února, již vynechala požadavek na změnu v typu monarchie, a to z důvodu vnitřních rozporů mezi jednotlivými frakcemi hnutí. Hlas demokracie a Spravedlnost a dobročinnost byly proti používání termínu parlamentní monarchie, protože to naznačovalo pokračování monarchie. Zrevidovaný a osekáný program formulovaný aktivisty byl představen veřejnosti 17. února v Rabatu na tiskové konferenci pořádané Marockou asociací pro lidská práva. Veřejná offline forma deklaráce dala novým požadavkům legitimitu a určitou konstantnost. Požadavky byly ty samé jako ty, které byly dříve uveřejněny na oficiální facebookové stránce hnutí. Navíc byly přidány dva apely, z čehož jeden se týkal uznání berberštiny jako oficiálního úředního jazyka a druhý vytvoření nezávislé soudní moci.

Mimo vlastní seznam požadavků byla vytvořena dodatečná sekce se socioekonomickými cíli, kterých mělo být dosaženo společně s politickými reformami. Jinými slovy, aktivisté věřili, že úprava politického systému povede i ke zlepšení socioekonomických podmínek v zemi. Mezi tyto cíle patřilo například začlenění nezaměstnaných absolventů do veřejného sektoru, a to transparentní a spravedlivou cestou. Dále byl také akcentován důstojný život pro všechny, kterého mělo být dosaženo díky vyšším mzdám a veřejné službě přístupné pro chudé obyvatelstvo. Již tak dlouhý seznam požadavků

byl ještě prodloužen dodatečnými požadavky lokálních frakcí hnutí. Například Marrákěš se soustředil na problémy, jako jsou sexuální turismus nebo neadekvátní kvalita místních nemocnic.

5.4. Mobilizace Hnutí 20. února

Vzorec mobilizace v Maroku byl pozoruhodný v porovnání s ostatními případy arabského jara v tom, že hnutí rostlo v pomalejším tempu a nikdy se nevystupňovalo k použití násilí. Z celého protestního hnutí sálala výrazná energie pobízející krále k vytvoření zdánlivě zřetelných politických reforem. Tento konkrétní krok může být charakterizován jako krátkodobá adaptace, vytvořená z nátlaku hnutí, a zároveň jako efektivní královská odpověď. Zdlouhavá mobilizace není nezbytně problematická tak dlouho, dokud hnutí není nečinné. Nové taktiky, strategie, stavební nebo politické koalice mohou vytvořit pro hnutí příležitosti k dosažení vytyčených cílů. Nicméně analýza růstu samotného hnutí ukazuje, že jeho zdlouhavá mobilizace byla důsledkem vlastních nedostatků a zábran. První fáze mobilizace odhalila společenskou zdrženlivost, zatímco druhá a třetí ukázala zábrany uvnitř samotného hnutí, které hnutí zabraňovaly přizpůsobit se náporu negativních politických okolností.

První fáze mobilizace může být zejména charakterizována vznikem Hnutí 20. února. Po prvním kole hlavních demonstrací konaných 20. února 2011 se organizátoři protestů rozhodli vyčkat další měsíc, aby se mohli všichni znovu seskupit a vymyslet strategii pro příští významný den demonstrací, který spadal na 20. března. Menší protesty se objevily i následující den po prvních hlavních demonstracích, nicméně podle Amnesty International byly zastaveny policejním násilím. Tento detail v příběhu hnutí stojí za povšimnutí ze dvou důvodů. Menší protesty druhý den mohly být snadno rozptýleny policejním násilím, protože počet účastníků se značně zmenšoval. To naznačovalo, že lidé nebyli připraveni vyjít do ulic protestovat po první známce tolerance ze strany policie. Dalším zajímavým aspektem druhého dne protestů je samotná reakce policie. Změna v policejní taktice naznačuje, že režim byl více znepokojený, než se mohlo zdát, a že přepočítával rizika a náklady na potlačení nepokojů. Stejná násilná policejní taktika se objevila při menších protestech 13. března, když menší davy protestující proti královi proslovu byly rozehnány pomocí obušků. Mnoho

protestujících bylo zraněno a navíc stovky z nich byly zatčeny a propuštěny až později téhož dne.⁴⁹

5.5. Nepříznivé důsledky demonstrací

Celkově však protesty neproběhly tak mírně, jak se může zdát, jelikož si vyžádaly celkově jedenáct obětí na životech a mnoho dalších zranění.⁵⁰ Například na severu Maroka v únoru během protestů vzplála banka, kde pět lidí uhořelo. I zde sice protesty probíhaly celkem mírně, ale vyskytlo se tu silné rabování a vandalismus. Nebylo zcela objasněno, jak se nehoda stala.⁵¹ Také proběhlo několik střetů mezi policií a protestanty.⁵²

5.6. Porovnání s předcházející dekadou

Ačkoliv hnutí zahrnuje již existující politické síly, mělo by na něj být spíše nahlíženo jako na spontánní a izolovaný politický fenomén než jako na vrchol minulých politických hnutí. Je ale pravda, že obhajovací kampaně minulé dekády zvětšily sociální povědomí o politických problémech, vybudovaly veřejnou podporu pro reformní program a povzbudily lidi k tomu, aby začali jednat. Nejúspěšnější protestní hnutí minulého desetiletí, Národní asociace Maroka pro nezaměstnané absolventy (*Association Nationale des Diplômés Chômeurs du Maroc*), nesdílelo radikální výzvu Hnutí 20. února ohledně sociálních a politických změn. Místo toho se skupina skládající se z nezaměstnaných absolventů snažila zvýšit možnosti zaměstnání v již tak nafouklém veřejném sektoru. Digitální aktivistické kampaně vzbuzovaly polemiku o posouvání hranic přijatelných politických proslovů, ale věcně neměly žádnou výraznější podporu.⁵³

⁴⁹ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 190-193.

⁵⁰ KALPAKIAN, J. *Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring*, 2013.

⁵¹ Morocco protests: Five burned bodies found - minister, 2011.

⁵² Morocco's King Mohammed pledges constitutional reform, 2011.

⁵³ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 191.

6. Moc sociálních médií během arabského jara

Po předešlých povstáních v Tunisu či Egyptě začali mladí Maročané organizovat protesty napříč celou zemí a požadovali větší demokracii, sociální rovnost a zakročení proti korupci. Hnutí 20. února, je dobrou ukázkou jednoho z nových sociálních hnutí. Dá se charakterizovat zejména intenzivním používáním moderních technologií a rozptýleným členstvím. Marocká mládež dokázala zpochybnit dominantní instituce a normy ve společnosti, a to nejen pomocí samotných protestů, ale také využitím sociálních médií.

Komunikační a informační technologie se ukázaly být jako mocný prostředek k informování a organizování lidí na Blízkém východě za účelem protestování proti politickým vůdcům. Používání sociálních médií nebyl pouze prostředek pro mobilizaci samotných aktivistů a docílení zadaných cílů, ale také pro dosažení globálního měřítka protestů. I lidé nacházející se mimo Maroko tak mohli prostřednictvím sociálních médií vyjádřit svou nespokojenost. Používání internetu, mobilních telefonů a Facebooku vyvolalo mnoho diskuzí o hodnotě sociálních médií a jejich politického vlivu na arabské jaro.

Mnoho odborníků mělo vysoké očekávání od internetu a sociálních médií jako faktoru ovlivňujícího proces demokratizace společnosti. V zemích jako je Maroko nebo Egypt, kde je svoboda projevu omezena, se Facebook stal místem pro výměnu široké škály názorů v živých diskuzích. Velké očekávání bylo také reflektováno v samotném názvu protestů „arabské jaro“, který odkazuje na Pražské jaro odehrávající se roku 1968, kdy se Československo bouřilo proti komunistickému režimu a kdy i ostatní země východního bloku požadovaly více demokracie.⁵⁴

⁵⁴ BROUWER, L; BARTELS, E. Arab Spring in Morocco: social media and the 20 February movement, 2014.

7. Důsledky protestů

7.1. Reakce Muhammada VI. na vývoj protestních událostí

Sám král se snažil vystupovat jako spojenec hnutí a ne jako jeho nepřítel⁵⁵ a byl ochoten přistoupit na požadavky demonstrantů. Nemohl připustit, aby ozbrojené složky radikálně zakročily během protestů, a to z důvodu možné kritiky zemí Evropské unie, ke kterým Maroko váže mnoho smluv a dohod. Navíc roku 2008 Maroko obdrželo statut „přičleněného státu“, z čehož vyplývá, že by se mělo řídit stejnými pravidly jako členské státy.⁵⁶ Ve svém proslovu konaném 9. března 2011 navrhl ústavní reformy, které by poskytly více moci volenému parlamentu.⁵⁷ Jeho nabídka částečných reforem, které nebyly adresovány přímo samotnému hnutí, představovala odvážný pokus k opětovnému nabytí iniciativy a kontroly reformního programu. Král navrhl několik reforem včetně svobodných parlamentních voleb, založení komise pro revizi ústavy, zvýšení nezávislosti soudní moci, jakož i pravidlo, že premiér bude volen vždy ze strany, která získala nejvíce křesel v parlamentu, či uznání berberské identity. Král se zaručil za rozdělení moci, které zvýšilo odpovědnost veřejným funkcionářům. V neposlední řadě zmiňoval ochranu lidských práv a uznání rozmanitosti marocké národní identity.

Členové hnutí však navrhované reformy zpochybňovali a žádali radikálnější demokratické změny, které by omezily panovníkovu moc a poskytly lidu suverenitu. Jejich demonstrace, které následovaly po králově projevu, byly veřejně potlačeny. Toto potlačení bylo doprovázeno potravinovou podporou a zvýšením platů státních zaměstnanců, čímž mělo být předejito případným rozsáhlejším nepokojům.⁵⁸ Další krok Muhammada VI., který vedl k poklesu protestů, bylo vytvoření nového antikorupčního zákona, který byl přijat na počátku dubna 2011.⁵⁹

Jako reakce na konané protesty měly být zajištěny ekonomické výhody pro obyvatelstvo. V srpnu vláda ohlásila, že její kompenzační fond, který snižoval ceny

⁵⁵ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 50.

⁵⁶ KLÍMOVÁ, N. *Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?*, 2011.

⁵⁷ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 50.

⁵⁸ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 191-192.

⁵⁹ KALPAKIAN, J. *Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring*, 2013.

základních komodit na lokálním trhu, by vyžadoval rozpočet o výši téměř šesti miliard dolarů, což bylo čtyřikrát výše, než vláda původně předpokládala. Životní úroveň se v Maroku nedala srovnávat s tou ve státech zálivu a Muhammad VI. si nemohl dovolit vytvořit stejný sociální kontrakt, který řídil vztahy mezi vládcem a lidem v Kataru nebo ve Spojených arabských emirátech.⁶⁰

7.2. Reakce na královský projev

Vykonané ústupky vládou protestantům plně nestačily a v polovině března opět vyšli do ulic demonstrovat. K požadavkům změny aktuálního absolutistického režimu se přidala ještě problematika ceny potravin a celkově životních podmínek v zemi.⁶¹

Jeden ze zakladatelů Hnutí 20. února uvedl, že se názory uvnitř samotné skupiny lišily. Někteří spoléhali na královu řeč, jiní se chtěli striktně držet požadavků hnutí, které byly sepsány zakladateli a publikovány 20. února na Facebooku a jiných internetových stránkách. Zakládající členové se nespokojili s královým proslovem a chtěli pokračovat v politickém nátlaku.

Podle očekávání hlavní politické strany, jako jsou PJD, strana Istiqlál nebo Socialistická unie lidových sil (*Union socialiste des Forces Populaire, USFP*), králem navržené reformy vychvalovaly. Ačkoliv tyto strany oficiálně nikdy Hnutí 20. února nepodporovaly, mnoho jejich členů se v hnutí angažovalo.⁶²

Vykonané ústupky měly na veřejné mínění dvojitý efekt. Ti, kteří o náporu hnutí zpočátku pochybovali, teď vyjadřovali svoji podporu. Na druhou stranu kvůli královu proslovu hnutí ztratilo podporu od lidí, kteří chtěli socioekonomické a politické reformy, ale měli úctu k úsudku krále. Někteří analytici tvrdili, že králův proslav měl opačný účinek, než bylo zamýšleno. Tím že proslav poukazoval na slabost režimu, posílil účast v protestním hnutí. Nicméně se nezdá, že by projev krále nebo královský palác zcela delegitimizoval.

⁶⁰ NOUEIHED, L; WARREN, A. *The Battle for the Arab Spring: revolution, counter-revolution and the making of a new era*, 2012, s. 253.

⁶¹ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

⁶² HAMBLIN, A. *Morocco: The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 191-192.

V momentě, kdy Muhammad VI. pronesl svůj televizní projev, vyhrál tím pomyslnou bitvu nad Hnutím 20. února, které mohlo pouze vzdorovat požadavkem voleb do orgánu pro vytvoření ústavy. Programový balík reforem zapůsobil na dosavadní neutrální či apatický segment obyvatelstva rozpolceně nebo ho spíše obrátil proti Hnutí 20. února, než aby se k protestnímu hnutí lidé připojili. Díky reformám se král jevil jako rozumný a ochotný panovník, který umí naslouchat svým lidem. Naproti tomu hnutí vzbuzovalo dojem neústupného tělesa, které není ochotno přijmout významnost králových reforem.

7.3. Vytváření nové ústavy

Po březnovém projevu krále následovalo zvolení soudce mezi členy komise, která společně se všemi politickými stranami byla zodpovědná za navrhování nové ústavy.⁶³ Do čela této komise byl zvolen šedesáti sedmiletý Abdellatif Mennouni, což byl expert na ústavní právo a veterán marockých veřejných záležitostí. Přestože navrhovaný balík reforem měl posílit politické instituce a přenesení některých panovnických pravomocí, tak samy politické strany v procesu příliš zapojeny nebyly. Jejich role se v podstatě omezila na schválení finálního textu po krátké poradě s královými poradci, a poté na navržení oprav podle doporučení komise.⁶⁴ Práce této komise nebyla transparentní a nebyla ani brána příliš v potaz ze strany Hnutí 20. února. Komisi navržené ústavní reformy se zdály být předepsané shora machinací královského paláce. Zrevidovaná ústava 1. července 2011 nakonec prošla referendem,⁶⁵ kterého se účastnilo sedmdesát procent voličů.⁶⁶ Hnutí 20. února referendum bojkotovalo stejně jako následné parlamentní volby konané 25. listopadu téhož roku.

Upravená ústava tedy dala větší pravomoci parlamentu a poprvé v historii zakotvila, že předsedu vlády jmenuje král z největší politické strany v parlamentu.⁶⁷ Předseda vlády bude také moci jmenovat vládní úředníky nebo rozpustit parlament. Tyto výsady dříve

⁶³ HAMBLIN, A. *Morocco; The Struggle for political Legitimacy*, 2015, s. 191-192.

⁶⁴ MADDY-WEITZMAN, B. *Is Morocco Immune to Upheaval?*, 2012.

⁶⁵ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 47-49.

⁶⁶ KALPAKIAN, J. *Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring*, 2013.

⁶⁷ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 47-49.

náležely pouze králi.⁶⁸ Ústava přislíbila rovnoměrnější rozložení moci mezi panovníkem a zákonodárnou mocí,⁶⁹ parlament například může vyslovit nedůvěru proti ministru s podporou třetiny členů. Taktéž ústava dala více nezávislosti soudní moci, která bude řízena nejvyšší radou složenou ze soudců a hlavy Národní rady pro lidská práva. Král řekl: „Povzbuzujeme parlamentní orgán, která je připraven se ujistit, že parlament činí konečná legislativní rozhodnutí. Tento parlament má schopnost zpochybnit kteréhokoliv státního činitele v zemi“.⁷⁰

Významnou změnou je zrušení královy pravomoci kdykoliv vyhlásit válku nebo přerušit diplomatické styky s jakoukoliv zemí na základě vlastního uvážení. Nyní tyto kroky musejí být schváleny parlamentem.⁷¹

Ústava poskytla větší ochranu lidským právům a uznala marockou kulturní diverzitu, s čímž souvisí uznání berberštiny jako druhého marockého úředního jazyka.⁷² V oblasti lidských práv je ženám nově přiděleno právo sociální a občanské rovnosti. Také všichni obyvatelé disponují svobodou slova, myšlení a uměleckého vyjádření a tvorby.⁷³ V neposlední řadě ústava dala více zodpovědnosti marockým řídicím orgánům, což poskytlo i více pravomocí krajským výborům jakožto součást procesu decentralizace moci uvnitř Maroka.⁷⁴

Uznání berberštiny jako úředního jazyka se dá považovat za nejpřevratnější aspekt v nově vytvořené marocké ústavě. Navíc tento ústavní zákon vyžadoval, přeložení tohoto statutu reálně do vzdělávání a do ostatních sfér veřejného života. Dále je v ústavě zdůrazněno, že Berbeři a jejich kultura tvoří nedílnou součást marocké identity.

⁶⁸ Morocco's reforms to cut monarch's power, 2011.

⁶⁹ Government and Political Conditions.

⁷⁰ Morocco's reforms to cut monarch's power, 2011.

⁷¹ König will Teil seiner Macht abgeben, 2011.

⁷² LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 49.

⁷³ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

⁷⁴ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 49.

7.3.1. Porovnání nové ústavy s původním návrhem

Někteří berberští aktivisté nebyli novou ústavou nadšeni. V původním komisi navrženém textu ústavy totiž bylo zahrnuto důraznější vyrovnání berberského a arabského jazyka. To potvrzovalo jejich hluboce zakořeněný cynismus ohledně pravých úmyslů marockých autorit.⁷⁵ Požadavek o uznání berberského jazyka a identity byl po desetiletí hlavní doktrínou jejich hnutí, tedy vlastně od samotného počátku založení hnutí.⁷⁶ Maroko se tak stalo jediným státem v severní Africe, kde arabština není jediným úředním jazykem.

Analýza nové ústavy prozrazuje, že ačkoliv moc premiéra a parlamentu byla trochu zvýšena, převažující moc zůstala v rukou krále. Ten nebyl již definován jako „posvátný“, nicméně zůstal vymezen jako „vůdce věřících“, náboženská i politická hlava státu, symbol národní jednoty, garant státní existence, nejvyšší arbitr mezi institucemi⁷⁷ a jako osobně nedotknutelný.⁷⁸

Porovnání mezi komisním návrhem nové ústavy a finální verzí ilustruje úvahy těch, kteří chtějí Maroko transformovat do skutečnější konstituční monarchie s prvky liberální demokracie, jakož i překážky, jimž přitom čelí. Finální verze ústavy obsahovala již výše zmíněné změny, nicméně návrh komise byl významně explicitnější ve zdůraznění liberálních hodnot a v podpoření marockého státu, v němž by byl snížen význam státních islámských a arabských prvků.

Tyto původní a liberálnější formulace byly ve finální verzi ústavy pozměněny. Například druhý odstavec preambule v navrhované ústavě deklaroval Maroko jako unitární suverénní stát. Ve finální verze bylo však nahrazeno slovo „unitární“ slovem „muslimský“ a bylo zde výslovně uvedeno arabsko-islámské dědictví země. Na stejný způsob třetí odstavec v nové ústavě zahrnuje cíl „prohloubení smyslu náležitosti k arabsko-islámské ummě (národu)“. Tento článek v obou verzích deklaroval islám jako státní náboženství, nicméně původně navrhovaná verze obsahovala silnější rétoriku zaručující ochranu náboženské svobody pro

⁷⁵ MADDY-WEITZMAN, B. Is Morocco Imune to Upheaval?, 2012.

⁷⁶ MADDY-WEITZMAN, B. Morocco's Berbers and Israel, 2011.

⁷⁷ MADDY-WEITZMAN, B. Is Morocco Imune to Upheaval?, 2012.

⁷⁸ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

všechny víry. Druhý odstavec článku dvacet pět, který garantoval svobodu svědomí, byl zcela odstraněn.

Podobně co se týče pravomocí a privilegií krále, původně navrhovaný text zahrnoval jisté limity, které byly ve finální verzi odstraněny nebo značně pozměněny. Například do finální verze, na úplný začátek sekce týkající se úpravy králova statusu, byl přidán dodatečný článek, který obnovil tradiční důraz na to, že král je jak náboženským tak politickým vůdcem společnosti. Jako vůdce věřících zůstal odpovědný za zajišťování respektu vůči islámu a předsedal Vyšší radě ulamá, která je zodpovědná za všechna náboženská pravidla (*fatwy*). Královo výhradní právo propustit vládní ministry, které bylo vloženo do předchozí ústavy, ale již ne do původně navrženého textu nové verze, bylo ve finální verzi ústavy obnoveno. Celkově byl král stále osobou nadřazenou svou autoritou všemu význačnému: obraně, náboženství, vládě (kde je oficiálním předsedou Rady ministrů, přičemž premiér zastává tuto roli pouze v králově nepřítomnosti), spravedlnosti (zastává funkci předsedy v Nejvyšší soudní radě) a bezpečnosti (je prezidentem nově vytvořené Národní bezpečnostní rady).⁷⁹

Přijetí nové ústavy bylo velmi rychlé. Stát zmobilizoval významné prostředky pro veřejnou kampaň a nepřipustil téměř žádný prostor, ať už fyzicky nebo prostřednictvím médií, pro oponenty nově vytvořené ústavy. Podle oficiálních čísel nepřekvapivě 98,5% marockých voličů hlasovalo kladně.⁸⁰ Přestože tyto čísla byla jistě nafouknuta, tak to i tak naznačuje, že marocké autority mají kontrolu nad tempem a způsobem politických změn.⁸¹

7. 4. Parlamentní volby 25. listopadu 2011

Podle většiny pozorovatelů byly parlamentní volby konané 25. listopadu 2011 převážně spravedlivé.⁸² Původně byly naplánované na podzim roku 2012, ale byly přesunuty.⁸³ Oficiálním důvodem byla přílišná blízkost s církevním svátkem *Ail Al Adha*

⁷⁹ MADDY-WEITZMAN, B. *Is Morocco Imune to Upheaval?*, 2012.

⁸⁰ AJBAILI, M. *Morocco says 98 percent voted yes for new constitution*, 2011.

⁸¹ MADDY-WEITZMAN, B. *Is Morocco Imune to Upheaval?*, 2012.

⁸² LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 49.

⁸³ MADDY-WEITZMAN, B. *Is Morocco Imune to Upheaval?*, 2012.

(svátek obětování).⁸⁴ Měsíc před parlamentními volbami islámské hnutí *Justice et bienfaisance* vybídlo všechny obyvatele Maroka k jejich bojkotu. A to z toho důvodu, že volby jsou údajně pouhou iluzí, která má pomoci králi udržet lid v relativním klidu. Zároveň hnutí vybídlo Maročany, aby se připojili k Hnutí 20. Února. Den před volbami 24. listopadu 2011 se zejména mladí nezaměstnaní absolventi vysokých škol shromáždili před budovou marockého parlamentu, kde se dožadovali zaměstnání a zrušení voleb. Z davu se ozývalo: „Zaměstnání je povinnost, ne pravomoc“. Demonstranty podpořily také tři politické levicové strany, které stejně tak vyzývaly občany k volební neúčasti.⁸⁵

Volební kampaň byla strohá a doprovázena širokou lhostejností. Volební účast byla po většinu volebního dne velmi nízká, nicméně se podle oficiálních údajů za poslední dvě hodiny zvýšila. Konečná volební účast byla oznámena ve výši 45% voličů, což je skromné zlepšení od voleb v roce 2007, kde byla účast 37% voličů. Nicméně podle analytiků miliony obyvatel s aktivním volebním právem nebyly ani zaregistrovány, což snížilo konečné procento účastníků až o 20%.⁸⁶

Parlamentních voleb se účastnilo celkem třicet politických stran. Největšími favority byla od začátku strana PJD, svazek *Koutla* a svazek Koalice pro demokracii (*Coalition pour la démocratie*), který byl veden ministrem financí Salaheddinem Mezouarem.⁸⁷

7. 4. 1. Vítězství v parlamentních volbách

Parlamentní volby vyhrála umírněná islamistická strana PJD, která obsadila nejvíce křesel v parlamentu (107 z 359).⁸⁸ Strana PJD se již v předchozích národních i lokálních volbách ukázala jako velmi schopná, i když zůstávala v opozici. To vyvolává důvěryhodnější dojem a zbavuje to politický systém do jisté míry stigma korupce, který je tolik přítomen v marocké politické sféře. PJD ideologicky proklamuje jako svůj model tureckou vládnoucí stranu AKP, ale ve skutečnosti je bližší egyptskému Muslimskému bratrstvu kvůli svým

⁸⁴ Morocco set for early parliamentary elections, 2011.

⁸⁵ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

⁸⁶ MADDY-WEITZMAN, B. Is Morocco Imune to Upheaval?, 2012.

⁸⁷ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

⁸⁸ Islamist PJD party wins Morocco poll, 2011.

společenským vizím, kritice západní civilizace a také kvůli své nevázané opozici směrem k existenci Izraele.⁸⁹

Po vítězství strany PJD byl svět lehce zděšen, protože PJD je stranou islamistickou, i když velmi umírněnou a pokrokovou. Šéf francouzské diplomacie vítězství okomentoval slovy: „Ač jde o stranu islamistickou, její členové vyznávají lidské svobody, rovnost mezi pohlavími a právní stát. Ne každá politická strana, která je spojena s islámským náboženstvím, musí být fundamentálně špatná. Je třeba s nimi počítat.“⁹⁰

PJD si vydobyla vítězství díky několika faktorům. Za prvé, svoji kampaň nezaměřovala na témata jako zákaz alkoholu nebo ženské pokrývky hlavy, ale na silný antikorupční program s detailními politickými návrhy. Ve svém programu měla mimo boje proti korupci například rekonstrukci bezútešného marockého systému, zlepšení ekonomických podmínek obyvatel a větší sociální spravedlnost. Za druhé jejím spojovacím tématem bylo volání po důstojnosti, což díky dobré organizaci a motivovaným kandidátům, přilákalo mnoho lidí, kteří viděli islamisty jako prostředek k úniku před podrobením západem.

Dále strana benefitovala z faktu, že tlak na změnu v Maroku zdiskreditoval politické strany úzce spjaté se statutem quo, jako například Strana pro pravost a modernitu (*Parti Authenticité et Modernité*), která byla zformována přítelem Muhammada VI. PJD také dokázala ujistit střední třídu, že není úplně „islamistická“, ale raději že má „islámské reference“, které spojují islám s politickou důstojností.

Průlom PJD byl způsoben vrcholem dlouhého období, kdy jejich image obsahovala provokativní elementy jak strachu tak i naděje. Strana v posledních letech zmírnila tón a vykonala kompromisy, co se týká reformy rodinného práva (zpočátku byla proti) a přísného anti teroristického zákona, který prošel v důsledku bombových útoků v Casablance roku 2003.⁹¹

⁸⁹ MADDY-WEITZMAN, B. Is Morocco Imune to Upheaval?, 2012.

⁹⁰ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

⁹¹ BARTOLUCCI, V. Morocco's silent revolution, 2012.

PJD zformovala koalici se stranou *Istiqlál*, což byla konzervativní monarchistická strana,⁹² která získala šedesát křesel, což byl druhý největší počet.⁹³ A taktéž s monarchistickou stranou *Mouvement Populaire*.⁹⁴ Třetí místo obsadila strana Národní sjednocení nezávislých (*Rassemblement National des Indépendants, RNI*) s celkovým počtem padesáti dvou křesel. Další vládní strana Socialistická unie lidových sil skončila na pátém místě s třiceti devíti křesly a Strana pokroku a socialismu (*Parti du progrès et du Socialisme, PPS*) se umístila až na osmém místě s osmnácti křesly.⁹⁵

PJD dostala pod kontrolu většinu ministerských úřadů včetně ministerstva zahraničních věcí a spravedlnosti, což byly dříve dvě „suverénní ministerstva“ pod kontrolou krále. Nicméně v novém kabinetu, vedeném předsedou vlády Benem Kiranem ze strany PJD, až na jednu jedinou výjimku převládají muži, což není dobrým příkladem omezení diskriminace na základě pohlaví, které bylo jedním z bodů vládního programu.⁹⁶

Přestože při vytváření nové ústavy probíhaly málokdy dialogy s politickými stranami či občanskou společností, tak fakt, že parlament je veden islámskou stranou, která nebyla vybrána králem, dává celému procesu jistou důvěryhodnost.⁹⁷ V roce 2015 se po třech letech vlády strana PJD stále chlubila dobrými vztahy s králem a nikterak nezpochybňovala jeho královskou autoritu a byla jedinou islámskou politickou stranou, která je stále v politické funkci.⁹⁸

Palác může být rozhodně s výsledkem voleb spokojen. Výhra PJD naznačuje, že volby byly organizovány spravedlivě a potvrzuje závazek usilování o reformy. Zatímco generální tajemník a premiér PJD Abdellah Benkirane mluvil o nové éře, ve které zmírní chudobu a korupci, zároveň si byl dobře vědom, že ta největší moc bude stále v rukách královského paláce.⁹⁹

⁹² LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 50.

⁹³ Islamist PJD party wins Morocco poll, 2011.

⁹⁴ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 50

⁹⁵ KLÍMOVÁ, N. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze?, 2011.

⁹⁶ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 49.

⁹⁷ MUASHER, M. *The second Arab awakening: and the Battle for Pluralism*, 2014, s. 111.

⁹⁸ BOZZONET, Ch. Political stability in Morocco cannot silence the murmurs of discontent, 2012.

⁹⁹ MADDY-WEITZMAN, B. Is Morocco Imune to Upheaval?, 2012.

Někteří lidé měli stále strach z převzetí vlády islamistickou stranou, protože se obávali, že by to vedlo k radikalizaci Maroka. Toto vnímání přimělo premiéra PJD zdůraznit, že strana nikdy nebude ani zasahovat do osobní svobody, ani diktovat Maročanům jak se mají chovat. Taktéž prohlásil, že jejich největší zájem je zlepšení marocké sociální a ekonomické úrovně. V prvním oficiálním projevu po volbách Benkirane řekl: „Náboženství patří do mešit a my se nechystáme zasahovat lidem do osobních životů“.¹⁰⁰

Tím započala nová nejistá etapa, která jistě bude zahrnovat větší míru konkurence mezi politickými stranami. Liberálním, sekulárním jednotkám se bude zdát program PJD vysoce problematický z důvodu mírumilovné islamizace společnosti nehledě na Benkiranovo ujištění, že bude respektovat lidská práva a osobní svobodu. Sám Benkirane je hlavní osobností berberského hnutí. V každém případě nová marocká ústava odráží dvojí a často protikladnou povahu země. Dědičnou, islámsky založenou absolutní monarchii vládnoucí nad modernizujícím se, multikulturním a politicky pluralitním sociálním a politickým pořádkem.¹⁰¹

7. 5. Úspěchy Hnutí 20. února

Hnutí 20. února se ukázalo jako prostředek pro vyjádření opomíjené mladé marocké generace. Ta byla často vylučována z veřejného života, a v důsledku toho se soudilo, že je politicky nečinná. Hnutí se také podařilo po letech stagnace znovu nastolit otázku reform, což byl úspěch, kterého politická scéna nebyla dosud schopna dosáhnout. Dále jeho členové uspěli v překonávání ideologických rozdílů tak, že různé ideologické frakce marocké společnosti, zahrnující Berbery, sekularisty, islamisty i levicově orientované skupiny, spolu v důsledku navzájem komunikovaly. Nicméně změny v ústavě samo hnutí považovalo pouze za kosmetické, protože se jim nepodařilo změnit monopol moci, který má v rukách monarchie a královský palác.

¹⁰⁰ BARTOLUCCI, V. Morocco's silent revolution, 2012.

¹⁰¹ MADDY-WEITZMAN, B. Is Morocco Immune to Upheaval?, 2012.

Ačkoliv ústavní změny mohou být vnímány jako pozitivní krok dopředu směrem k demokratizaci Maroka, ve skutečnosti moc panovníka tolik neomezily.¹⁰² I změny v politickém systému byly v konečném efektu spíše nepatrné. V tomto bodu protesty částečně selhaly, protože pokud král uvedl závazek týkající se postupných reforem a žádné výrazné změny se přitom nekonaly, mohly protesty opět vypuknout.¹⁰³ Panovník a královský palác v podstatě za nepřítomnosti silných a nezávislých politických stran nadiktovali podmínky a meze reforem. Marocké politické strany propásly další příležitost k prosazení radikálnějších demokratických změn, stejně tak jako se nezvládly zapojit do otevřené debaty o navrhovaných ústavních změnách v průběhu utvářejícího se procesu.¹⁰⁴

8. Pokračování v reformách

Hlavní nebezpečí pro marockou vládu spočívá v uvěření v to, že vytvoření reforem je něco, co může být jednou uvedeno a následně ponecháno zamrzle na místě. Reformy by měly být součástí nepřerušného procesu, který vede k zakotvení demokracie v zemi, jako se stalo v Turecku či Chile. To znamená, že na protesty a demonstrace by mělo být nahlíženo jako na přirozenou součást politického procesu a jako na kritiku nedostatků vládních výkonů. Protesty můžou pomoci vládě s odhalením toho, co nefunguje.

Aby Maroko udrželo reformy ve vládním programu a vyslalo signál, že kritiku bere vážně a konstruktivně, tak se doporučuje, aby marocká vláda učinila například následující kroky. Za prvé je tu otázka trestu smrti, který byl nepřímo zrušen v nové ústavě pod dodatkem na právo na život. Trest smrti by měl být jako důsledek této ústavní změny formálně vyňat ze všech zákonů. Trest smrti nebyl vykonán od poloviny osmdesátých let minulého století a je v podstatě zrušen, nicméně formální odstranění by bylo unikátní v arabském světě. Za druhé by se amnestie měla plošně vztahovat na odpůrce, kteří si byli vědomi chyb ve svých činech během protestů a omluvili se za ně. Tato amnestie by měla být založena na principu zákazu nepřiměřené represe. A nakonec za třetí by Národní rada pro lidská práva měla provést

¹⁰² LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 50.

¹⁰³ CAMMETT, M.; DIWAN, I. *The Political Economy of the Arab Uprisings*, 2014, s. 4.

¹⁰⁴ LAACHIR, K. *Managed Reforms and Deffered Democratic Rule in Morocco and Algeria*, 2014, s. 51.

zkoumání porušování lidských práv během protestů a všechny státní orgány by měly v této věci vykonat příslušná šetření.

V nové ústavě by také mělo být zahrnuto, že všechny marocké jazyky by měly být urychleně transformovány do veřejné politiky. V současnosti existuje mezera mezi byrokraty, kteří jsou často francouzsky či arabsky mluvící, a širokým segmentem populace, který nepoužívá ani jeden ze dvou zmíněných jazyků. Země, která nemluví jazykem svých obyvatel, jim nemůže naslouchat. Novou ústavou byly jasně odmítnuty ideologické úvahy, které bránily jazykovému začlenění. Pokud by tato ústavní změna byla důsledně přivedena i do praxe, tak by se cynický přístup obyvatel k politickému aparátu zmírnil.¹⁰⁵

¹⁰⁵ KALPAKIAN, J. *Between Reform and Reaction: The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring*, 2013.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zejména zjistit, jaký reálný dopad na politiku a životní úroveň měly reformy vykonané v Maroku v roce 2011 Muhammadem VI. Marocký král zareagoval na probíhající protesty a demonstrace velmi rychle a v hodně ohledech vyšel protestantům vstříc v rámci jejich požadavků. Provedl mnoho dílčích reforem týkající se jak rozložení moci mezi parlamentem a královským palácem, tak soudnictví, lidských práv či etnických menšin. Právě uznání berberštiny jako druhého oficiálního jazyka bylo význačné a v arabském světě unikátní.

Po bližším zkoumání tématu a jednotlivých vykonaných reforem je vidět, že přestože to tak nevypadá, mnoho pravomocí si Muhammad VI. nevýlučně zachoval. Ve skutečnosti panovníkova moc natolik omezena nebyla a změny byly spíše nepatrné. Král vykonal drobné ústupky, díky kterým neztratil svoji popularitu a přízeň marockého lidu. V samotném procesu vytváření nové ústavy nebylo mnoho prostoru pro názory jednotlivých politických stran a ústava byla rychle zhotovena pod vedením královského paláce. Nicméně určité prvky demokracie jsou v ústavě patrné.

Maroko učinilo reformní kroky jak za vlády Hasana II., tak i během arabského jara. Ačkoliv režim zůstal převážně autoritářský, tak se Muhammad VI. dokázal svými činy vyčlenit od tyranské vlády svého otce. Teď už zejména záleží na tom, jak a jestli reformy budou pokračovat i v budoucnu. Vyžadovalo by to upřímný závazek, který by mohl vést ke skutečnému rozdělení moci v zemi. Ačkoliv to, zda-li reformy vedly k větší demokracii se ukáže až v průběhu času, je vidět, že touha obyvatel na Blízkém východě a v severní Africe po ekonomických a společenských příležitostech a větší politické svobodě a spravedlnosti je silná.

Seznam použité literatury a pramenů

Tištěné zdroje:

- BROUWER, Lenie a BARTELS, Edien. Arab spring in Morocco: social media and the 20 February movement. *Afrika Focus*. 2014, vol. 27, nr. 2, s 9-22. ISSN 0772-084X.
- CAMMETT, Melani; DIWAN, Ishac. *The Political Economy of the Arab Uprisings*. Philadelphia: Westview Press, 2014. ISBN 978-0-8133-4945-9.
- GOMBÁR, Eduard. *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1418-2.
- HAMBLIN, Amy. Morocco; The Struggle for Political Diplomacy. In ZARTMAN, I. William (ed.). *Arab spring: negotiating in the shadow of the intifadat*. Georgia: University of Georgia Press, 2015, str. 182-205. ISBN 978-0-8203-4825-4.
- JIRÁNKOVÁ, Adéla. Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe. In BERÁNEK, Ondřej (ed.). *Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013, str. 59-62. ISBN 978-80-200-2298-1.
- KALPAKIAN, Jack. Between Reform and Reaction The Syrian and Moroccan Responses to the Arab Spring. *Innovation Journal*. 18, 1, 1-20, Jan. 2013. ISSN 1715-3816.
- LAACHIR, Karima. Managed Reforms and Deffered Democaratic Rule in Morocco and Algeria. In SAIKAL, Amin; ACHARYA, Amitav (ed.). *Democracy and Reform in the Middle East and Asia*. New York: I.B.Tauris > Co. Ltd., 2014, str. 43-63. ISBN 978 1 78076 806 9.
- MUASHER, Marwan. *The second Arab awakening: and the battle for pluralism*. New Haven: Yell University Press, 2014. ISBN 978-0-300-18639-0.
- NOUEIHAD, Lin a WARREN, Alex. *The Battle for the Arab Spring: revolution, counter revolution and the making of a new era*. Londýn: Yale University Press, 2012. ISBN 978-0-300-18086-2.
- TAYARA, Bassam. *Le printemps arabe décodé: faces cachées des révoltes*. Bejrút: Albouraq, 2011. ISBN 978-2-84161-528-5.
- VERMEREN, Pierre. *Le Maroc de Mohammed VI: la transition inachevée*. Paris: Découverte, 2011. ISBN 978-2-707-16920-4.

Elektronické zdroje:

- AJBAILI, Mustapha. Morocco says 98 percent voted yes for new constitution. In: *Al Arabiya News* [online]. 2. 7. 2011 [cit. 23. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.alarabiya.net/articles/2011/07/02/155703.html>
- ALLILOU, Aziz. Moroccans and the 20 February Movement. In: *Morocco World News* [online]. 22. 2. 2014 [cit. 14. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.morocoworldnews.com/2014/02/123361/moroccans-and-the-20-february-movement/>
- At the glance: Morocco, statistics. In: *Unicef* [online]. [cit. 23. 4. 2016]. Dostupné z: http://www.unicef.org/infobycountry/morocco_statistics.html
- BARTOLUCCI, Valentina. Morocco's silent revolution. In: *Open Democracy* [online]. 17. 1. 2012 [cit. 23. 4. 2016]. Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/valentina-bartolucci/moroccos-silent-revolution>
- BARTOLUCCI, Valentina. The Moroccan exception, and a king's speech. In: *Open Democracy* [online]. 11. 3. 2011 [cit. 23. 4. 2016]. Dostupné z: <https://www.opendemocracy.net/valentina-bartolucci/moroccan-exception-and-kings-speech>
- Biography of HM. King Mohammed VI. In: *Maroc* [online]. [cit. 29. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.maroc.ma/en/content/biography-hm-king-mohammed-vi>
- BOZZONET, Charlotte. Political stability in Morocco cannot silence the murmurs of discontent. In: *The Guardian* [online]. 9. 3. 2012 [cit. 18. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/09/morocco-reform-protest-arab-spring>
- Constitution of Morocco, 1996. In: *Al Bab* [online]. 13. 9. 1996 [cit. 29. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.al-bab.com/maroc/gov/con96.htm>
- Democracy index 2010: Democracy in retreat. In: *Graphics* [online]. [cit. 29. 4. 2016]. Dostupné z: https://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf
- HOEL, Arne. The Challenge of Youth Inclusion in Morocco. In: *The World Bank* [online]. 17. 5. 2012 [cit. 18. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2012/05/14/challenge-of-youth-inclusion-in-morocco>

- Islamist PJD party wins Morocco poll. In: *BBC* [online]. News: Africa. 27. 11. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-15902703>
- KLÍMOVÁ, Nikola. Maroko: nastupující demokracie, či pouhá iluze? In: *ePolis: společenskovedný časopis* [online]. 12. 12. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: http://www.e-polis.cz/clanek/maroko-nastupujici-demokracie-ci-pouha-iluze.html#_ftn10
- König will Teil seiner Macht abgeben. In: *der Standard* [online]. 18. 6. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://derstandard.at/1308186346003/Koenig-will-Teil-seiner-Macht-abgeben>
- MADDY-WEITZMAN, Bruce. Morocco's Berbers and Israel. In: *Middle East Forum* [online]. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.meforum.org/2853/morocco-berbers-israel>
- MADDY-WEITZMAN, Bruce. Is Morocco Immune to Upheaval? In: *Middle East Forum* [online]. 2012 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.meforum.org/3114/morocco-upheaval>
- Morocco's King Mohammed pledges constitutional reform. In: *BBC* [online]. News: Africa. 9. 3. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-12695092>
- Morocco protests: Five burned bodies found - minister. In: *BBC* [online]. News: Africa. 21. 2. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-12524647>
- Morocco reforms to cut monarch's power. In: *Al Jazeera* [online]. News: Africa. 17. 6. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/06/2011617172114510513.html>
- Morocco set for early parliamentary elections. In: *Al Jazeera* [online]. News: Africa. 15. 8. 2011 [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/08/201181541738753674.html>

Resumé

In my bachelor thesis I focused on the topic of the king of Morocco Mohammed VI and the political development in Morocco in 2011 during the Arab spring. The beginning of the work is about the king and his youth, studies and family life. It continues with the social political context and the context of previous reforms during the reign of Hassan II as well. The fourth chapter is about Moroccan political system, political parties and the power of the king. In the next chapter I went through the most important political movement of the Arab spring in Morocco which is called 20. February Movement. There is mentioned its influence on the protests and also the significance of the social media during this era. The sixth chapter is dedicated to the consequences of the protests which mean the creating of the new constitution and announcement of the parliamentary elections. At the end I discussed the successes of the 20. February movement and also the possible policy recommendations.